

opusdei.org

Hvem er gnostikerne?

Betegnelsen ”gnostiker” fikk en negativ betydning da disse tidlige kirkefedrene brukte den for å betegne visse fremtredende kjettere. Artikkelen er laget ved Navarras universitet.

24.05.2010

● Betegnelsen ”gnostisk” stammer fra det greske ordet ”gnosis” som betyr kunnskap.

► En gnostiker er derfor en person som tilegner seg kunnskap og som lever i samsvar med den. I denne henseelse har ikke betegnelsen ”gnosis” noen negativ biklang.

► Noen av de tidlige kirkefedrene slik som Klemens av Alexandria og den hellige Ireneus snakker om ”gnosis” i betydningen den kunnskap om Jesus Kristus som vi får gjennom troen: ”Den sanne gnosis” – skriver den hellige Ireneus – ”er apostlenes lære” (*Contra Haereses* , IV, 33, 8).

● Betegnelsen ”gnostiker” fikk en negativ betydning da disse tidlige kirkefedrene brukte den for å betegne visse fremtredende kjettere som var kjent mellom det andre og fjerde århundre.

► Den hellige Ireneus var den første som brukte det i denne betydningen for å vise til Simon Samaritanerens kjetteri (Apg 8,9-24). Han nevner at Simons tilhengere spredde seg til

Alexandria, Lilleasia og Roma med det resultat at ”en mengde gnostikere har dukket opp, og har blitt synlige som sopp som vokser opp av bakken” (*Contra Haereses* , I,29,1). Disse var, fortsetter han, opprinnelsen til Valentinustilhengerne, som er dem han omtaler på en mer direkte måte.

► Han forklarer mengden og mangfoldet av sekter med å si at ”mange av dem – vi kan faktisk si alle – ønsker selv å være lærere, og bryter ut fra det spesielle kjetteriet de har vært involvert i. De lager et sett læresetninger ut fra et helt annet system av synspunkter, og deretter nye fra andre igjen, og de insisterer på at de underviser noe nytt, og erklærer at de har funnet frem til enhver mening som de er i stand til å tenke ut” (*Contra haereses* , I,28,1).

● Av informasjonen fra Ireneus og fra de andre kirkefedrene som også

måtte kjempe mot disse kjetteriene (spesielt den hellige Hippolytos av Roma og den hellige Epiphanos av Salamina), kan vi se at det var en mangfoldiggjøring av utbrytergrupper (simonerne, nikolaittene, ophittene, naassenene, sethianerne, peratae, basilidianerne, carpocratinerne, valentinianerne, markosianerne...) som kommer inn under betegnelsen ”gnostiske”, noe som gjør at vi bare kan bruke betegnelsen på en omtrentlig måte.

► Av de rundt førti ”gnostiske” kjetterske skrifter som ble oppdaget i 1945 i Nag Hammadi (øvre Egypt) får vi et liknende inntrykk, hvert skrift har sin egen tydelige kjetterske retning.

● Blant de variantene som er beskrevet ovenfor, er de mest kjente de valentinianske gnostikerne, som også er de som hadde størst innflytelse.

► De opererte innenfor Kirken, og var som ”et rovdyr klar til å angripe” ifølge den hellige Ireneus.

► De hadde de samme Hellige Skrifter som Kirken, med de tolket dem annerledes. Den sanne Gud var ifølge dem ikke Skaperguden i Det gamle testamente; de forestilte seg også flere Kristuser blant vesenene i den himmelske verden (eonene).

► De mente at frelse oppnås:

– ved kunnskap om oss selv som en guddomsgnist fanget i materien,

– at Kristi forløsningsverk besto i å vekke denne kunnskapen i oss,

– og at bare åndelige mennesker (pneumatikoi) oppnår frelse.

► Sektens elitepreg, og dens undervurdering av den skapte verden, utgjør blant andre trekk, tenkemåten til disse kjetterne, de

mest betydningsfulle representanter
for gnostikerne.

---

pdf | dokument generert automatisk fra
[https://opusdei.org/nb-no/article/hvem-
er-gnostikerne/](https://opusdei.org/nb-no/article/hvem-er-gnostikerne/) (03.04.2026)